

Inschrijvingsgelden hoger onderwijs aan herziening toe ?

Alhoewel zowel Minister Smet als zijn Franstalige collega een status-quo bepleiten, is het debat over verhoging van de inschrijvingsgelden in het hoger onderwijs niet uit de lucht. Het wordt gevoed door maatregelen in andere EU-landen, door de economische crisis en de zoektocht naar besparingen, door de groeiende bezorgdheid van onderwijsinstellingen én studenten over de druk van de stijgende vraag op de beschikbare middelen... De zwijgzaamheid van het Vlaamse beleid heeft misschien te maken met de schroom om de zeer mondige studentenpopulatie tegen zich in het harnas te jagen. Ook voor progressief links lijkt een optrekking van de inschrijvingsgelden voorlopig nog een taboe te zijn. Elders in Europa zijn er ofwel reeds lang maatregelen genomen, ofwel wordt er tenminste intens over nagedacht, over ideologische grenzen heen. In Frankrijk publiceerden twee denktanks (één verbonden aan de socialistische partij, de andere van meer rechtse signatuur) gelijktijdig hun standpunt 'dat het in een periode van zware budgettaire deficits niet meer volstaat om uitsluitend beroep te doen op de staat voor de financiering van het hoger onderwijs' (Le Monde, 24 augustus 2011).

Alleszins lijkt het ons belangrijk om dit debat niet uit de weg te gaan: het moet mogelijk zijn om win-win situaties te scheppen door genuanceerde en doordachte maatregelen. Op 17 november organiseert de Universitaire Stichting hierover een debat: na een overzicht van wat in andere Europese landen aan het gebeuren is wordt gedebatteerd over hoe het verder bij ons moet (<http://www.universitairstichting.be/> - voorafgaande inschrijving verplicht).

Is een verhoging van inschrijvingsgelden asociaal ? Laat het duidelijk zijn: het is niet de bedoeling dat lagere inkomensgroepen meer gaan betalen voor hoger onderwijs. Ik pleit ofwel voor een *selectieve* verhoging van de inschrijvingsgelden, ofwel voor een algemene verhoging gekoppeld aan een nog sterkere verhoging van de studietoelagen voor lage-inkomensgezinnen. Het is evenmin de bedoeling om de toevloed naar hoger onderwijs af te remmen, maar wel de universiteiten de kans geven om kwaliteit te blijven leveren. In die zin is een verhoging van de inschrijvingsgelden veel rechtvaardiger en efficiënter dan een numerus clausus of ingangsexamens.

Er spelen meerdere argumenten in de discussie over het verhogen van de studiegelden. Het eerste is de financiële krapte in de voorzieningen voor hoger onderwijs. Al decennia lang zien we een sterk stijgende trend in de participatie aan het hoger onderwijs. Maar de financiering van de instellingen volgt die trend niet - zeker niet proportioneel met het aantal studenten.

In die zin is het voor de instellingen van hoger onderwijs een tweesnijdend zwaard om meer studenten te accepteren. Ze zien graag hun studentenpopulatie toenemen (een indicator van succes), maar tegelijk betekent het dat ze per student slechter betoelaagd worden. Het spel van de concurrentie tussen de instellingen maakt dat iedereen steeds meer studenten accepteert, maar dat iedereen op termijn minder kwaliteitsvol onderwijs gaat leveren.

Het zijn de studenten zelf die de alarmbel luiden, al sinds vorig jaar. Ze vinden dat de kwaliteit en de infrastructuur van het onderwijs erop achteruit gaan. Er zijn incidenten geweest waarbij groepen studenten in het begin van het academiejaar les moeten volgen van op de trappen of verplicht werden om colleges via het internet te volgen – in afwachting dat

een aantal onder hen er de brui aan geeft. Dat is niet wenselijk. Even erg is het gebrek aan contactmogelijkheden met docenten, bv. voor thesis-studenten.

Als de overheid wil bijspringen, des te beter, maar dat lijkt me in de eerstkomende jaren geen realistische optie. Er zijn nog grotere behoeften in het kleuteronderwijs, het GOK-beleid, de basiseducatie enz.

Een tweede argument voor het verhogen van de inschrijvingsgelden is het herverdelingseffect dat we momenteel waarnemen in het hoger onderwijs, of veeleer het averechtse herverdelingseffect. De doorsnee student komt helaas nog steeds uit de rijkste helft van de bevolking, maar de belastingbetaler die zijn/haar studies financiert is wel jan modaal. Dus betalen de lage inkomens mee voor welgestelde studenten die achteraf ook nog eens veel profijt halen uit hun diploma. Met een gemiddeld reëel rendement van 8,5% per jaar (en in sommige studierichtingen zelfs meer dan het dubbele daarvan) blijft een hoger onderwijsdiploma de beste belegging die je momenteel kan doen. Je kan de subsidies voor het hoger onderwijs tot op zekere hoogte vergelijken met die voor zonnepanelen. De belastingaftrekken en groenestroomcertificaten voor de slimme, welstellende investeerders worden mee betaald door de zwakkere consumenten. Als deze voordelen voor zonnepanelen (terecht) worden terugschroefd, waarom zou dit argument niet gelden voor hogere studies ?

Een derde argument heeft betrekking op de internationale context. De internationalisering van het hoger onderwijs is noodzakelijk voor alle partijen, maar het mag geen éénrichtingsverkeer worden. Een belangrijke reden voor de drastische verhoging van de inschrijvingsgelden in het Engeland is m.i. dat dit land jaarlijks een half miljoen internationale studenten méér ontvangt dan uitzendt. Ik pleit uiteraard niet voor dezelfde torenhoge inschrijvingsgelden als in het Verenigd Koninkrijk (N.B. ook daar zijn ze gekoppeld aan het inkomen). Maar alle buurlanden zijn wel bezig met de inschrijvingsgelden te verhogen en België was al een goedkoop hogeronderwijsland. Het risico is dus dat de Vlaamse belastingbetaler gaat bijdragen voor buitenlandse studenten die evengoed in hun eigen land zouden kunnen studeren. Ze komen niet enkel naar hier vanwege de hoge kwaliteit van ons onderwijs, maar ook steeds meer wegens de grote toegankelijkheid en de financiële laagdrempeligheid. Is dit wel de bedoeling?

Ides Nicaise (K.U. Leuven) is docent onderwijs economie en hoofd van de HIVA-onderzoeksgroep 'onderwijs en levenslang leren'.